

การสร้างจิตรกรรมฝาผนังของช่างไทยในสมัยโบราณ

นำเสนอเมื่อ : 3 ม.ค. 2551

การสร้างจิตรกรรมฝาผนังของช่างไทยในสมัยโบราณ โดย นายสันติ เล็กสุขุม

กรรมวิธีสร้างจิตรกรรมฝาผนังไทยโบราณไม่ได้มีการบันทึกไว้แน่ชัดว่ามีขั้นตอนโดยละเอียดอย่างไร ไขว้สออะไรบ้าง แต่เท่าที่มีผู้ศึกษาและสอบถามช่างเขียนรุ่นเก่าที่ยังมีชีวิตอยู่ สามารถเรียบเรียงเป็นความรู้เบื้องต้นได้ว่าต้องมีการเตรียมผนัง มีการลงสีรองพื้นด้วยวิธีการพิเศษก่อนที่จะเขียนภาพ

การเตรียมผนังต้องมีกรรมวิธีที่ดี ต้องให้ผิวพื้นเรียบ เมื่อระบายสีและตัดเส้น จะทำได้อย่างประณีต ผนังที่เตรียมอย่างดีแล้วต้องไม่หลุดสีที่ระบายอีกด้วย

เพื่อให้พื้นผนังดูดีที่จะเขียน การเตรียมผนังจึงต้องหมักปูนขาวที่จะฉาบผนังไว้หนานราว ๓ เดือน หรือนานกว่านั้น ระหว่างหมักปูนต้องหมักถายน้ำจืดความเค็มของปูนลดน้อยลง ต่อจากนั้นจึงนำปูนที่หมักมาเขาสวนผสม มีน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนเหนียวประมาณความเหนียวของน้ำผึ้ง และยังมีสวนผสมของกาวที่ได้จากยางไม้ หรือกาวหนังสัตว์ที่ได้จากการเคี่ยวหนังวัว หนังควาย หรือหนังกระต่าย ก็มีบางแห่งมีทรายรอนละเอียดเป็นส่วนผสมอยู่ด้วยสวนผสมดังกล่าวจะทำให้ปูนมีความแข็งเหนียว และผิวเรียบเป็นมัน เมื่อปูนฉาบแห้งสนิทแล้วมีการขูดผิวผนังด้วยน้ำตามใบขี้เหล็กเพื่อลดความเป็นด่างของผนัง เพราะเชื่อว่าด่างจะทำให้สีที่ระบายกับสีบางสีเห็นสีแดงโหล่งซีด

การทดสอบว่าผนังยังมีความเป็นด่างอยู่หรือไม่ กระทำได้ด้วยการใช้ขี้เถ้าที่ผสมกับน้ำ หากสีเหลืองของขี้เถ้าเปลี่ยนเป็นสีแดง แสดงว่าผนังยังมีความเป็นด่าง ต้องชะล้างด้วยน้ำตามใบขี้เหล็กต่อไปอีก

เสร็จจากขั้นตอนการเตรียมผนัง ก็ถึงการทำร่องพื้นก่อนการเขียนภาพ โดยใช้ดินสอดฟองบดละเอียด นำไปหมักในน้ำ กรองเอาสิ่งสกปรกออกไป แล้วทับน้ำให้หมาด นำมาผสมกับกาวที่ได้จากน้ำต้มเม็ดในของมะขาม เมื่อแห้งจึงขูดให้เรียบก่อนเริ่มขั้นตอนการเขียนภาพ อนึ่งภาพเขียนบนผนังผา (พระบาท) ภาพเขียนบนแผ่นไม้ หรือบนกระดาษที่เรียกว่า สมุดข่อยก็ต้องรองพื้นด้วยวิธีเดียวกันด้วย

สีที่ใช้ระบายภาพเตรียมจาก ชาติ หรือแร่ เช่น สีดำได้จากเขม่า หรือถ่านของไม้เนื้อแข็งสีเหลือง สีขาว ได้จากดินตามธรรมชาติ สีแดงได้จากดินแดง บางชนิดเตรียมจากแร่ กอนเขียนต้องนำมาบดให้ละเอียดสีจะละลายน้ำได้ง่ายน้ำที่ใช้ผสมกับน้ำกาวเตรียมจากหนังสัตว์ หรือกาวกระต่าย โดยผสมในภาชนะเล็กๆ เช่น โกรงหรือกะลว เมื่อใช้ไปสีแห้งก็เข้มขึ้น ไซสากบด ผ่นให้กลับเป็นน้ำสีใสงานได้อีก สีแดง เหลือง เขียว คราม ขาว ดำ ไซเป็นหลักโดยนำมาผสมกันเกิดเป็นสีอื่นๆ ได้อีก

นอกจากนี้ยังมีสีทองคือแผ่นทองคำเปลวใช้ปิดส่วนสำคัญที่ต้องการความแวววาว ก่อนปิดทองต้องทากาว เช่น กาวได้จากยางต้นรักหรือจากยางต้นมะเดื่อ หลังจากปิดทองแล้วจึงตัดเส้นเป็นรายละเอียด การตัดเส้นมักตัดด้วยสีแดง หรือสีดำ เพราะ ๒ สีนี้ช่วยขับสีทองให้เปล่งประกายได้ดีกว่าสีอื่น จิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยมปิดทองมาก เช่น ภาพพระราชาที่เครื่องแต่งพระองค์ เครื่องสูง ปราสาทราชมณฑลเขี้ยว ราชรถ ตลอดจนเครื่องประดับฉากอื่นๆ มีผู้กล่าวว่าในรัชสมัยดังกล่าวนี้เป็นช่วงแห่งความเจริญสูงสุดของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี

การตัดเส้น ใช้พู่กันขนาดเล็ก เรียกว่าพู่กันตามขนาดที่เล็กกว่าพู่กันขนาดใหญ่ ความจริงทำจากขนหิว มีขนาดใหญ่ขึ้นตามการใช้งาน เช่น ระบายบนพื้นที่ขนาดใหญ่ แปรงสำหรับระบายพื้นที่ขนาดใหญ่ทำจากรากคูนสำเจียง หรือจากเปลือกถั่วกระดังงาโดยนำมาตัดเป็นท่อนพอเหมาะต่อการใช้ นำไปแช่น้ำเพื่อจะทึบปลายข้างหนึ่งให้แตกเป็นฝอยได้ง่าย เพื่อใช้เป็นขนแปรง นอกจากนี้ใช้ระบายพื้นที่ใหญ่ที่กล่าวมาแล้ว ช่างไทยยังใช้ปลายแปรงและสีหมาดๆ เพื่อแตะ แดงหรือที่เรียกว่า กระทุ้ง ให้เกิดเป็นรูปใบไม้เป็นกลุ่มเป็นพุ่ม นิยมทำกันในจิตรกรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์, วิธีทำนี้ใช้แทนการระบายสีและตัดเส้นด้วยพู่กันให้เป็นใบไม้ที่ละเอียด ซึ่งต้องใช้เวลานานมากกว่าการใช้แปรงกระทุ้ง การระบายสีตัดเส้นเป็นใบไม้ทำกันในช่วงเวลาของจิตรกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในช่วงเวลาต่อมาอิทธิพลตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาในประเทศไทยอย่างมากมายตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลต่อการปรับเปลี่ยนลักษณะของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี โดยมีพัฒนาการตามแนวจิตรกรรมตะวันตกเรื่อยมา เช่น เขียนให้มีบรรยากาศตามธรรมชาติ จนกลายเป็นภาพเหมือนจริงยิ่งขึ้นทุกที่รูปแบบจิตรกรรมเช่นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของสังคมที่เริ่มปรับเปลี่ยนเข้าสู่แนวสมัยนิยมอย่างตะวันตก เรื่องราวแนวอุดมคติอันเนื่องในพุทธศาสนา ถูกแทนที่ด้วยภาพเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ เช่น พระราชพงศาวดาร หรือพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

พัฒนาการดังกล่าวได้กลายเป็นจิตรกรรมแบบสากลในที่สุด ดั้งจิตรกรรมที่เขียนขึ้นในปัจจุบันซึ่งมีแนวทางการแสดงออกที่หลากหลาย มีสีให้เลือกใช้มากมายหลายชนิด เป็นสีที่ได้จากการสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ สีนํ้ามัน สีอะคริลิกสีน้ำ เป็นต้น เรื่องราวไม่จำกัดอยู่กับเรื่องราวทางศาสนาอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- นายสันติ เล็กสุขุม

ข้อมูลจาก www.sanook.com